

Sāspáták (a patak partján dúsan termő növényről).
Sāsás rét (lápos rét, még a sás is gyakran kinő rajta).
Sűtt reték (sz, e) napos oldalon fekszik. Nagy meleg esetén mindenféle növény kiég belőle.
Sűrő 'Sűrű' (sz, l, e) sűrű, bozótos hely.
Süvegésék (sz) hegyesre kifutó alakja miatt.
Szárdóka (sz, p) ismeretlen eredetű.
Szöllőhegy (sző, p) az itt termelt növényről.
Szöllők állya (sz) az előbbi névvel jelölt terület mellett.
Szök-Hollós (sz, r) az állatvilág és alakja szabta meg a nevét.
Szőgrét (alak és gazdasági minősége alapján nevezték így).
Teknyő (sz) teknőre emlékeztető alakú bemélyedés.
Teknyő-Hollós (Bemélyedés a Hollósok területén).
Téglaház (sz, p) hajdanában a téglaegetés itt történt.
Temetőhegy (e) a hegy lankás oldalán elhelyezkedő temetőről.
Tócsika (h) a névadás oka ismeretlen.
Tócsika állya (sz) elhelyezkedése miatt.
Tócsika tető (hegytető) az előtag eredete ismeretlen, az utótag térszíni formát jelöl.
Tulok pállágja (sz). A név első tagja a birtokos nevével őrzi, a második tag pedig azt jelöli, hogy a gazda nem művelte rendesen a földjét.
Úrbérésségi erdő (e) a földosztás során az úrbéresek erdőrészét itt adták ki.
Várnyúvögy (sz, l, e) az állatvilág és a térszinforma miatt.
Zsidókert (beépített terület). Az egész zsidócsaládot itt, saját portájukon ölték meg.

TÓTH KATALIN

Adalékok a mérai ruházat műszókincséhez

Azon a vidéken, ahol a népviselet máig is megmaradt, számos olyan öltözékdarabot viselnek, amely a népi műveltség sajátos termékének tekinthető. Ezek az öltözékdarabok nagyrészt nevükkel együtt őrződtek meg napjainkig, de vannak olyanok is közöttük, amelyeknek már csak a nevét ismeri a ma élő lakosság. Tudják, hogy nagyapáink még viselték, ők maguk azonban vagy gazdasági okok, vagy a divat miatt más ruhadarabbal cserélték fel.

A városi divat hatására mindenütt, és így a Kolozsvártól nem messze fekvő Méréban (Kolozsvár tartomány, Kolozs rajon) is fokozatosan teret hódítanak a gyári ruházati cikkek. De Méréban mint a kalotaszegi népviseletet őrző tájegységnek egyik legkeletibb falujában még eléggé őrzik a hagyományos öltözetet.

Jóllehet a városi ruhadarabok neve már nagyrészt ismert közöttük, ők maguk még nem, vagy csak kis számban viselik azokat. Éppen ezért a városi ruhadarabok nevét csak abban a mértékben tüntetjük fel műszójegyzékünkben, amilyen mértékben elterjedtek. Úgy gondoljuk, hogy a név ismerete még nem elegendő ok arra, hogy valamely falu lakosságának ruházati műszókincsébe bekerüljön.¹

¹ Szójegyzékünk anyagát GÁLFFY MÓZES gyűjtötte 1942-ben, és CSÁK LÁSZLÓ egészítette ki 1956-ban. A két gyűjtő megfigyelései azonosak a ruhadarabok, minták használatában és névhasználatában említett változás tekintetében.

Célunk az, hogy a Mérában használt ruházati cikkek műszókincsét és az ezekkel szorosan összefüggő cselekvések szóanyagát szótárszerűen összefoglaljuk. Az egyes címszók végén közlünk első pillantásra talán nem is oda tartozónak látszó példamondatokat is. Ezt többnyire vagy a címszóban megjelölt ruhadarab részét, vagy az öltözködéskor való együvé tartozást jelölő szó miatt tettük.²

A szavak általánosan ismert köznyelvi jelentését csak abban az esetben közöljük, ha anyagunkkal kapcsolatban van. Például az *áll* ige igen általánosan ismert köznyelvi értelmét nem közöljük, hanem csak a ruházatkodással kapcsolatos 'illik' és a nyelvjárásban sajátos jelentésben élő '(szűkön) van' jelentését, jöllehet a nyelvjárásban is ismeretes az általános köznyelvi értelem. A jelentés után N. jelzéssel néprajzi vonatkozású észrevételek következnek, majd fonetikus jelöléssel a példamondatok. A ma általánosan használt szavak előtt semmilyen jel sem áll. Az egyes címszók elé tett + elavult ruhadarabot, a o ritkán használt nevet jelöl.

áj 1. valamely öltözékdarab alsó része, 2. a bagazia díszes alsó része: *Elrontottuk a bagaziját, levettük az ajját. Ráncos az ajja* (ti. a bagaziának).

ajjas aljjal ellátott: *Esz kék, sárga s mindemféle ajjas.*

alatta ül dolgozik rajta: *Hamár megvaygon* (ti. a szedés), *ha alatta ülünk. Há ha alatta ülünk!*

áll 1. illik, 2. van: *Nem állott jól a fijatal menyecske kendője* (s azt mondta), *husz ki magat, hoty kapjon a szem a szemeten!*

+ *álszoknya* ~ *ásoszoknya* Unterrock (l. *szoknya*).

+ *ánglijaposztó* színes posztó, melyet díszítésre használnak: *A* (harisnya) *zsebe tizenétyesoros, kutyásom vót ánglijaposztó; piross és más töpféle színü.*

aprógyöngy gombostűfej nagyságú színes üvegyöngy. N. Főleg kötény ráncolására varrt hímzés díszítésére használják.

+ *aszaj* a condra oldalának alsó szélén levő betoldás (l. *condra*).

asszonyos asszonyok által viselt ing: *Asszonyost hörd. Egy rendes, két rendes asszonyos.*

asszonyosing asszonyoktól viselt vállfő nélküli ing: *Az asszonyosink két-soros kötises.*

asztalláb szorzásjel alakú varrásminta: N. Lepedő és kendő szélében szálvonnással van varrva, kötényszedésben, gyöngyből: *Nity foglalos az asztallábbal. Ez az asztallábja neki. asztallábas asztalláb-mintás* (l. *rozsás*): *Ez a rozsás asztallábas. Ez asztallábas rozsás.*

átót átdujja a tüt varrás vagy szedés közben az anyagon: *Ózsd ától fijam, mintha ippen szedné!*

átső stoppolásszerűen varrja a gyöngyszédést: *Szönni ától az egisszet.*

+ *bagazija* felhajtott elejű félszoknya, amelynek az alját kivarrták. Részei: 1. *bagazija* (maga a félszoknya), 2. *gallérja*, 3. *szedise*, 4. *ája* ~ *ajja*, 5. *kötője*. (Nem mindegyiknek van. A gallérjára és az aljára is varrnak, az elejét felhajtva a derekukra kötik.) N. A bagazija felhajtott része kb. 15—20 cm szélességben hímzett. Hímzsmintája olyan, mint a kötény kötéséé. Csak selyemmel hímezik: *Ez bagazija szedis. Ráncos az ajja. Soknak it* (ti. az alján) *van kötője,*

² Az anyag nagy részét Szabó Györgyné, született Muszka Erzi 64 éves özvegyasszonytól, Tótszegi Györgyné, született Kozma Erzi 37 éves, Varga Györgyné 76 éves és Varga János Magyar 65 éves, valamint Sándor István Picula 74 éves mérái lakosoktól gyűjtöttük. Nekik és mindazoknak, akik készséggel álltak rendelkezésünkre munkánkban, köszönjük szíves türelmüket.

- asztán az mekköti. Akinek nincs, csag bészúrja (begyűri a derekához), így ni (mutatja). A bagaziját nem vesszük (=nem viseljük).
- bakkancs** Schnürschuh: *Bakkancsot addig nem láttam. A háboru (az 1914-es értendő) után lett a bakkancs viselet nagyobb divatba.*
- bakkapocs** a kapocs horgas része, amely a nősténykapocsba illeszthető.
- barackmago** mintanem. **N.** Kötény-szedésbe, bagaziaszedésbe teszik (3. ábra).
- bárámbőr** Lammlleder, Lammfell: *Kozsog bárámbőrből, prémgallérról vagy on.*
- bárna** bordó, általában sötét szín: **N.** Az asszonyok viselnek bárna színű ruhadarabot. — *Nekem örökké bárna vót* (ti. a gyöngye).
- bárson** Samt, von Samt: *Most ez, amit szaptam ki, ez bárson. Vöttüing bárson s rēja töttük.*
- bársonkendő** Samt-Tuch: **N.** Az asszonyoké fekete hímzett, a leányoké egyszínű piros volt. — *Bársonkendő, az is ki van várva. Teszünk neki röjtyát.*
- + **bársonnadrág** Hose von Samt: **N.** Piros, zöld, fekete vagy kávészínű bársonyból készült priccses nadrág. Csak fiatalok viselték. — *A bársonnadrágot innepli két-három évig, asztám viseli.*
- + **bársonyos** mit Samt besetzt, samten: *Ez meg bársonyos ing.*
- becsíp** levág a végéből egy keveset: *Van kereggallér, van csonka-gallér izs, be van csípve a vége.*
- behány** a ruha szélét nagy öltésekkel bevarrja: *Asz csak úgy be van hámvó.*
- béhuz** bármilyen ruhadarabnak valamilyen anyaggal való bevonása: **N.** Leggyakrabban a lájbit húzzák be.
- béjártot** festékanyagba forgat, beleforogat: *ki-kiütött, amind jártotta bé az ember* (ti. az alapszín festés-kor).
- + **bekecs** kis, rövid bundaskabát. **N.** Háziiszóttas gypjúból varrták. Viselték férfiak, legények és gyermekek is.
- béköt** a nadrág alá szorítja le (az ingét): *Asztat hosszan csinájja* (ti. az inget) *zs béköti.*
- beléhúz** belevon, behúzó: *A párkámba beléhuzom a libagégét. Az embereknek sziju vam beléhúzva* (ti. a nadrág korcába).
- belékap** kikezdi, kirágja: *Azir tesszük ide ki, hogy ne kapjom belé a möj.*
- belészövődik** belevarródik: *Ide belészövődik* (a jegy).
- béllés** 1. Futter, 2. a lájbi vászonanyaga: **N.** Erre varrják rá a húzót (l. húzó).
- bemocszkozik** ~ **bemucskozik** 1. *el-mocszkozódik.*
- beszeg** ~ **bészeg** a szélét keskenyen visszatúrve végigvarrja: **N.** Idegen anyagot is tesznek néha védőként rá; és ezt is ugyanúgy végigvarrják.
- bészúr** begyűr.
- bétáncól** a ruhát átizzadja (tánc közben): *Né, má bétáncólt! Mindegyiked bétáncólja.*
- bétekér** összefogás után begöngyöli (a ruhát) valamibe: *Bétekèrjük* (a fersinget) *s ètesszük.*
- betű** 1. Buchstabe, 2. monogram. **N.** A nászajándékként kapott minden egyes ruhadarabba be szokták varrni. A kötényre — a szedés fölé — a vőlegény szokta gyöngyből rávarratni. Egyes leányok a kötényük derekára a teljes nevüket belevarrják gyönggyel. Géppel is szokták selyemszállal a fejkendő egyik sarkába apró betűvel belevarrni a név kezdőbetűit. A betű általában nyomtatott betűalak, de előfordul írott alakban is. — *Mos má tettem egy betüt.*
- billentyű** a szűr hátracsüngő gallérja (l. *lebbentyű*): *Billentyű, ügyesen ki van tulipántosan csinálva.*
- bitől** viseltessé válik (l. *elbitől*).
- bluz** Bluse. **N.** Kartonból készült, ing

- helyett viselt téli ruhadarab. Résezi: 1. *gallérja*, 2. *eleje*, 3. *hátúja*, 4. *úja*, 5. *mandzsettája*. — *A bluznak van külöm mandzsettája. A bluszt a csurdé bőrre vesszük.*
- + *bocskòr* bőrből hasított lábbeli, melyet beléfüzött szíjakkal kötnek a lábra.
- bòjt* 1. a *condrán* levő gombszerű dísz színes *angliaposztóból*, 2. *Quaste* (pl. valami zsinór végén): — *Vam még rájta nagy bòjtak. Pirozs bòjt a sapkán.*
- bòjtos* bojttal ellátott: *A lājbinak a fűzzője bòjtos.*
- bokòr* mintacsoport. **N.** Különböző mintákból alkotott, szervesen összefüggő, kb. 8×8 cm nagyságú. A bokorkötés alapeleme.
- bokòrkötis* köténydísz. **N.** A kötény szedésétől az aljáig kétoldalt, a szélétől kb. 10 cm távolságra lefutó 7—8 cm széles díszítés. Különböző mintákból álló csoportok megismétlésével készül. A fiatalok kötényén az alapszín világos, az öregekén fekete vagy kék. Erre kerül rá a minta. — *Gyászos bokorkötis.*
- bokréta* ~ *bokrita* 1. kalap mellé tűzött virág, 2. kalapdísz. **N.** Különböző nagyságú, vászonra tömötten rávarrt gyöngyből készül. Kb. 8×8, 10×10 cm nagyságú. Főként 10—14 éves gyermekek és a fiatal legények hordják. — *A bokrétának is ki van varva az ajja. Má mijentes mekházasodik, leveszi a bokritát.*
- bokréta ajja* a bokréta alsó részén levő gyöngydísz: *A bokrétának ki vam varva az ajja.*
- bomlik* oldódik, bontódik: *Egyik ruhárul le vesszük; ity ha bonytyug, bomlik.*
- bont* old, szétszed: *Amnyid bontottam, amég etandáltom, annyit mírgelöttem, hogy maj megbolondúltam. Ity ha bonytyug, bomlik.*
- bòrsóhim* hízmésminta. **N.** A hólyagos és paraszt borsóhim összefoglaló neve (l. ott).
- bőr* ~ *búr* Leder, Fell: *Fejér bőr ki-diszitve* (ti. a női mellrevaló). *Ez a búre (=bőrre) vam varva. Akkó rėjáttöttük a búrt. A búrt vászonra varjuk.*
- brostú* biztosítótű: *Brostúvė mutatta éggy andrásházi romány asszon.*
- buggyos* felső lábszárán bőre szabott (nadrág): *Amejik vin embèr, asztán annak nem kèl priccseesen, úgy buggyoson* (a nadrág).
- buji* ~ *bujka* ~ *bujka* rövid, ujjas kabát posztóból vagy flanellból, kézelővel és alacsony, felálló gallérral. Résezi: 1. *gallérja*, 2. *ujja*, 3. *háto*, 4. *eleje*, 5. *mandzsettája*. — *A le-ginyeknek bujka vót, csak kapoccsal akasztódott össze. Bujka sötétkégbül. Eszetet, eszt a bújkát úgy vesszük a bárson is, s úgy varjuk. Bujkájó se vót, profétájó se vót. Szedis vót a gallérján a bujkán;* (az ujján pedig) *piros posztót szegljezett ety piros s egy zöt proféta.*
- + *bulándra* *dulándlé*, menyasszonyi fátyol. **N.** Rendszerint hárással ki-varrt és pillangókkal díszített (l. *pongyola*). — *A menyasszonyi csipke bulándra, vaty ponygyola, így is monygyák.*
- bunda* földig érő, ujj nélküli báránybőr kabát.
- bundáskabát* bélelt téli kabát (l. *natykabát*).
- butus* télen a lábbeli fejrészére ráhúzható posztópapucs szerű készítmény.
- butykos* borsóhim formájú minta. **N.** Ingvállba és ingujjba varrják há-rászból. Úgy készül, mint az *azsúr* (l. *szemrehorgas*).
- bü* ~ *bü* tág, a testtől elálló: *It szüköm vót s lenn ojam búvön. Hoszszabb az ujja zs bújjobb. Ijem bújjobb vót itt az ujja* (a bő ujjú ingnek).
- + *bügatya* tág, a testtől elálló vászonnadrág: Résezi: 1. *szára*, 2. *ülettye*, 3. *røjtya*, 4. *párkánnya*. — **N.** Ma már csak szüreti bálon vagy más ünnepi alkalommal viselik. — *Nem*

is tért volna alája a bügatyá (ti. a nadrágnak). *Bügatyát mos csak maskurának veszik fel. Bügatyát tártják, ha beteg (hasmenése van) az embér, vaty halálro. Ára a végre tette el a feleségem. Nyutóbül szütték hat szilbe, röjtozs gatyá vód, bügatyá. Csag bügatyához kötöttek cifra sűrcot.*

büuju ing tág, a testtől elálló ujjú ing (l. *kerek ing*): *Szük uju ink s büuju ing.*

cefter ~ *cetter* szvetter; rövid kötött kabát: *Fonok valami gyapjut cetternek. Asztat kötik, a cettert. Eb-bül ippeg egy zseb lesz a cetterhez. Mekköthettem volna éty cettert.*

cifra 1. cifraság, 2. díszes, hímes: *Jajaj, uty feszokták a cifrát! A köntényik cifra.*

+ *cifra bujka* díszített bujka. **N.** Prófétával ellátott bujka (l. még *bujka*). *A leginyek cifra bujkáro vették a mērevalót.*

cifra kalap díszes szalmakalap. **N.** Férfiak utoljára 1917 telén viselték; ma csak nők hordják (l. *szalmakalap*). — *Prófétákat töttek a cifra kalapra. A bõjtot gyönygyösön töttek, ot hátul fűgyögött. Legények viselték télen is.*

+ *cifra nyakravaló* díszes nyakkendő. **N.** Kb. 150 × 25 cm nagyságú glottszalag, amelynek vége profétával és rojttal volt díszítve. Legények és házasemberek viselték a nyakra csavarva bujkához, olyanformán, hogy díszített vége a mellükre lecsüngött. — *Hírül se lehet kapni cifra nyakravalót* (kiment a divatból).

cifraság díszítés, himzés. *Mijentest megvan* (ti. a fersing), *megvan a cifraságjo.*

+ *cifra sűrc* díszes kötény. **N.** Piros színű selyemből készült. Férfiak és legények viselték bögatyához. *Cifra sűrc kívárva kézzel zs géppel is. Csag bügatyához* (ti. viselték). *A gatyá ajáig irt. A lējányok várták ki*

hárásszal. Csak piros sűrcot viseltek. + *cifraszij* rézgombokkal díszített, tenyérnyi széles, derékra köthető szij: *Cifraszíjat viseltünk innepnap is, hétköznap is, csag bügatyáro, nyáron. Vót ojan hosszú szij, hoty kéccé tekérték meg a faron. A legény odakötötte melléje a kötőbevalót* (amit a lánytól elvett).

+ *cifra zsepkendő* díszes zsebkendő. — **N.** Mind a négy sarkában mintával díszített 25 × 25 cm nagyságú zsebkendő. Az átlós irányban levő sarkokba azonos virágminta kerül. Leányok készítik legényeknek ajándékba.

cilinka csüngő szál, foszlány: *Na, vág le innét aszt a cilinkát!*

cipő ~ *cipő* Schuh: *Cipőbe strimflit húznak.*

civilgunya polgári ruha: *Még nem hozták vissza a civilgunyát a kasszárnyából.*

+ *condra* félhosszú, combközépig érő, háziszótt posztóból készült, bőre szabott, bőujjú, elől, az alacsony, fölálló gallernál összeköthető díszes kabát. Részei: 1. *úja*, 2. *háto*, 3. *gallérja*, 4. *bõjt*, 5. *aszaj*, 6. *sinyór* (amivel a nyaknál összekötik). — *A rajta levő díszíté kutyá anglija posztóból és színelő posztó. A condrát is kirakták kutyáson. A férfi szürke posztóból, szárközépig irt. Nyárbo is fejbül, innepnap* (ti. viselték asszonyok és lányok). *Fē lehet őteni az ujját. Sinyorokkal kötöttem össze.*

+ *condrakötő* elől, az alacsony, fölálló gallérhoz erősített zsinór.

csatt Schnalle

csattol csat segítségével megköt

csík vászonba szőtt színes sáv

csigagyöngy csiga alakú különféle redőzött felületű üveggyöngy (l. *makk*)

csinál 1. készít (díszít), 2. tesz, rávarr: *Ruháro (=kötényre) is csináltág gyönygyel. Zódre festyük s csinálunk valami cifrát rējá.*

csipke 1. a főkötőre kötött keskeny fejdísz, 2. a fersing aljára varrt kötött dísz: *Csak az égyik szile láccik ki a csipkének. Haja ides, a csipkémre tegye fē a kötőt! Csipke csak a rományoknak van* (ti. a fersing alján).

csipkehegy csipkeminta: **N.** Köténykötésbe, a szedés mellé és ingujjba varrt csipkeszerű dísz.

csizma Stiefel. Résej: 1. száro, 2. törka, 3. kerge, 4. óra, 5. sárka, 6. tálpa, 7. patkója, 8. húzója (l. keményszáru, görbeszáru, rogyotszáru, ezerráncu, piros csizma).

csizmahúzó felül, a csizmaszár két oldalára belül varrt bőrszalag, melynél fogva a csizmát felhúzzák.

csizmaszár a csizmának az a része, amely a lábszárat takarja: *Szártekerőt tettünk, hogy a csizmaszár ájon ety kicsit kifeszülve. Piros szegő van a csizma szárán.*

csonkagallér legény és férfi ingnyakfajta; elöl, a gombok fölött be van csípve a a sárka: *Van kereggallér, van csonkagallér izs, be van csípve a vége. Pántos vaty fodros ez a csonkagalléros* (ti. ing).

csonkagalléros ing csonkagallérosan szabott, ráncolt elejű férfiing (l. *fodros ing*)

csürdeböjt gyönggyel díszített bojt hárász nélkül: *A csürdeböjtöt behánnyuk mátással, s azután rakjuk a gyönygyölt rostéjason. Fölfűzzük s azután megmérjük, hogy mennyi kell.*

csüngilázik a vállra vetett kabát ujjá lóg: *Pártát s condrát a leányok viseltek, csüngilázott a két úja* (ti. a condrának).

csüngő gyöngydísz. **N.** A pártát és a szalagot köti össze. Olyan, mint egyetlen bokor a bokorkötésben (l. ott is). — *Ot vót az a sok csüngő. Pecsétes pándlikának nevezték.*

damaszt férfiing az anyagról elnevezve: *Damaszt, emeletesgalléros, nem ojam bú a dërëka s hosszabb.*

darázs hímzés. **N.** Az ingujj varrásá-

ban, a csipkehegy mellett és a kötény szedésében található. — *Tulipántos, macskanyomos a mintájo kéd darás között.*

darázsoson darázmintával kötve: *Darázsoson kötött cettèr.*

dërék az ing és a köntös része: *Az eleje, úja, háto, dërëka, ahol a kötis van* (ti. az ingen).

dërëkaj Unterbett: *Betesszük az ágybo a dërëkaj alá* (ti. a fersinget), *ha szükséges.*

derik-kötis a derekán megkötött ruhára mondják, hogy ilyen módon köthető meg

o *dërëksziju* nadrágszija. **N.** Csak az öregek nevezik így.

dijó dióforma: *Dijóra vót összefűzve* (ti. a gyöngy). *Dijó forma vód, de fáro vót kötve.*

dijószböjt színes hárászsal ellátott *csürdeböjt*. **N.** Inggkötőre teszik, 16 éven felüli leányok viselik.

dísztü brostü

dívat Mode

dívatos dívatban levő: *Min tovább, min tovább, min dívatosabb.*

egybeszabott összevarrt blúz és szoknya: *Kockás, fekete, kék egybeszabott* (ruha).

egyeles vászon elegyevászon, kenderből és gyapotból szőtt vászon (l. *fodorvászon*): *Ez a szüggatya vászon; fodör vagy egyeles vászon.*

egyenes 1. egyenes, 2. nem priccses szabású nadrág (l. még *nadrág*): *Priccses nadrág és egyenes szabásu* (nadrág volt dívatos). *Ennek* (ti. az egyenes szabásúnak) *nincs külön neve.*

egyenruha egybeszabott ruha (l. *egybeszabott*): *Mos má egyenruhát vesz.*

ëlbitöl viseltessé válik, viseltessé lesz: *El vam bitölva, hürbölva* (a fersing).

eleje ruhadarab elülső része: *Az eleje, úja, háto, dereka, ahol a kötis van* (az ingnek). *Az eleje a fersingnek.*

ëlhagy 1. nem viseli, 2. nem törődik, 3. megkopik (szólásban): *A pirossat*

elhaggya, csak feketit vesz. *Ne hadd e magad, amé ement az urat katonának!*
 elhagyúl elmegy a színe, megfakul: *Elhagyúlt, má vam vaty hãrminc éves; van ugyan (=van bizony).*
 elhasad zerreissen: *Né, èl van hasadva má, ronygyos az ing.*
 elhürböl elviseli, elszaggatja a ruhát: *El van hürbölva (a fersing vagy más ruhadarab).*
 èlmucskozik bepiszkolódik: *Tãncolunk s èlmucskozik, bemucskozik.*
 ènyomorít elrontja (a mintát): *Asz má ènyomoritattad!*
 èlront ~èront elbont, alakít: *Elrontottuk a bagaziját, levettük az áját. Aszt ojan hamar èronytyuk, hogy hamaráb mim megvárjuk. Mind èl van rontva (a bagazia).*
 èlszennyeződik bepiszkolódik: *Né, hogy èlszennyeződött a fãrsãngolás-sal!*
 èlszakad zerreissen: *El van szakadva, pórã ment.*
 èltanál ~ètanál 1. megtalálja a módját, 2. hasonlít hozzá: *Annyid bontottam, amég ètanáltom, annyit mirgelöttem, hogy màjd megbonoldúltam. Melléje tette ez (ti. az eredetinek), de nem tanálto èl.*
 èltërvez megtervez: *Hamarébb ègy menyecske várta a lobogóra (a címert). Asztán ketten-hãrmon összeültünk s èltërvesztüg gyönygybül.*
 èvisél ~èvisél abtragen: *Mekhatta nekem, s én èviséltem.*
 emeletezsgalléros magas nyakú férfig: **N.** Csak öregek hordják, — fiatalok urast viselnek. — *Damaszt, emeletezsgalléros. Nem ojam bú a dereka, s hosszabb.*
 epèr gyöngyből varrt minta: **N.** A kötény kötésébe és csipkébe teszik.
 epres epermintával díszített: *A szedise kerekenn epres.*
 èsztovãta szövösék.
 ezerrãncu csizma lãgyszãrú, a torokrésztl fõlfele, a szárán fokozatosan csökkenõ rãncozatú nõi csizma: **N.**

Kb. 1927-ben kezdtek viselni. Régebben legények is hordták.
 fátyõlba konytyõl menyasszonyi fátyolban esküvõ leányt konytol (l. konytol): *Mikó nagy lakodalom vagon, monygyák, hoty fátyõlba konytyóják.*
 fejér ~fejir weiss: *Fejir idegen rózsás (fejkendõ). Fejérhesz (fehér fersinghez) csak fekete szõr nem tanál.*
 fejéres kissé fehér: *Mijen az? Fejéresebb.*
 fejõt színes pamut: *Mink szünnüing, de nincs ithon fejõt.*
 fejõtõs pamutos szõnivaló: *Fejõtõs lehed benn (a házban nyáron is; ez nem szégyen. Ha azonban más szõnivaló van, szégyen a nõkre).*
 fekete schwarz: *A pirossat elhaggya, csak feketit vesz.*
 félcipõ Halbschuh: *Félcipõvel, füzõssel mennek.*
 feldõrsõl ~fedõrsõl meleg vízben, szappannal dõrszõl: *Hamaráp fedõrszõjjük (mosáskor a ruhát), asztán õnytyük le (lúggal).*
 félfüz ~fõlfüz ~fèfüz gyöngyöt cèrnãra húz: *Nincs fèfüzve, megvesszük, fèsorójuk így. Fõlfüzük, s azután megmérjük, hogy mennyi kell.*
 félhagy nem viseli többé: *Itt is félhattyak vele.*
 fèhajt 1. a ruha alját fõlemeli, 2. beszeg: *Vót sokszor, ehethünk vót szilvãt. Fèhajtottuk a bagaziját (s oda rakták be a szilvãt).*
 félhúz ~fèhúz magãra vesz, lábãra erõsit: *Húz fe a csizmãt!*
 félkezd elkezd, szokássã tesz, divatba hoz: *Esz csak mos kesztik ity fèl, hogy így rãncoják.*
 félkõt ~fèkõt 1. fejére erõsit, 2. magãra vesz: *A csipkét rãkõtõm a fükõtõre. Ère fèkõtõm a keszkenyõt úty, hocs csak alik pislancson ki. Mekhõt a két tesvire, má nem kõtõ fèl (a piros kendõt). Mèr kõtitek oda fèl a szoknyãtokat, nem lehet mektalãlni a csicseteket! (mondja a legény a lãny-nak).*

felőt ~ fēőt fölveszi magára a kabát-félét: *Sze bú hát, fē lehet őteni az úját* (a condrának).

felötözik sich anziehen.

fēsoról cérnára fűz: *Nincs fēfűzve, megvesszük, fēsoròjuk így. A gyönygyöt fēsorojja.*

fészed ráncol, ráncot levarr: *Min szetük fē a szilit.*

fészok ~ fészok megszok, divatossá tesz: *Jajjà, úty fészokták a cifrát! Most úty fészoktuk!*

fēvār annáhen: *Én is fē tuam* (= tudom) *vārni.*

fēvesz ~ fölvesz 1. magára ölt, 2. odaerősít: *Má van húsz esztendeje, hogy nem vöttem föl esztet. Azir van hátul* (a kontya), *me nincs mit fēvegyen a tú a karikára* (= kontykarika).

fēlveti a vállára vállára veszi a kabátját.

fērsing ~ fēsing elöl nyitott, kapoccsal összefogott szoknya. N. Az idősök feketét vagy barnát, a fiatalok piros, fehér vagy sárga fersinget viselnek. A piros színüre alul, körben csipkéből, a fehér színüre meg keskeny szalagból készült karikát tesznek. A karikák száma szerint nevezik 5—6 stb. rendes fersingnek. — *A fērsing is változik. Ojan hosszú fēsingjik vagyon. Ez ëty fērsing. Leráncoltuk, s töttem rējá kõnyeret, hogy nyomújom meg a fērsing.*

fest farben: *Zödre festyük, s csinálunk valami cifrát rējá.*

festò festék: *Mos, hogy a katonaládáját csinálto, evél próbálto ki, mijen a festò.*

finyes glänzend: *A harmadik min finyezs gyönygyel* (díszít).

fodòr a szoknya alsó részére varrt körbefutó dísz.

fodorvászon kender és gyapotszálból szótt vászon, melyet vízbeveréssel fodrossá tettek.

fodros ing elöl, derékig ráncolt csonkagalléros férfiing.

foglalò ~ foglalò a mintákat összehirtartò, a közöttük levò úrt kitöltò

rész. N. Hárászból és selyemből varrt minták között hárász és selyem, gyöngyből készültek között egyszínű gyöngy. A fiataloknál világos, az öregeknél sötétszínű: fekete, kék vagy barna. — *Ez a foglalòja.*

foglalos foglalóval ellátott minta: *Nity foglalos az asztallábbol. Kettòs rozsás foglalos.*

fon spinnen: *A hàj vigibe ronygyot fonunk, hoty fètegyük a karikáro. Kendert fon.*

fonal ~ fonál meg nem szótt, de megfont kender vagy lenszál.

fonákul a visszájával kifele: *Az elép fonákul vót* (pl. a köténye).

fõrma 1. minta, 2. alak, 3. hasonló valamihez: *Most ëvittik formánok. Dijó fõrma vód, de fáro vót kötve. Fõrmájo se azoknak, szeginyes. Mind annak van* (= amilyen az), *de nem formájo, nem tanálto* (el).

fõrmál 1. alakít, 2. lemintáz, lemásol: *Formájo, ety kicsit teszen* (= igyekszik).

fõrmáz alakít: *Fõrmázjuk esztet.*

fõd alapszín: *A ruha fõggye. Mindemfële fõdü van.*

furkò ~ furko vászonkabát.

fürkòing ~ fürkòsing könnyű nem meleg ing (l. még *szük ujjú ing*). N. Férfiing szabású, fodros ujjú ing. Ma csak nõk viselik, régen férfiak is hordták. — *Nem ojam, mind az a kis fürkòing. Gyódzsbul csinálnok neki* (ti. a kicsinek) *ëty kis fürkòinget. Hosszuingbe ojan a legény, mind a lēján a fürkos ingbe.*

fükötò ~ fükötò Haube. N. F fiatal menyecskék hordják, az anyós adja, ebben kontyolják a menyasszonyt. Temetéskor vele együtt temetik el. — *Ezem van a fükötò. Rēja a keszkenyõt, vosárnop a fükötòt. A fükötò tarka, cifra.*

fül csizma füle; elöl, a szív alakra kivágott rész kis, lehajtható félköre. N. A fül kb. 4 × 1/2 cm méretű fekete, piros vagy zöld bõr. Csak

- lágyszárú csizmát díszítettek vele. — *A fülím piros posztó vót; kitürték, hogy láccoggyék.*
- füsül kämmen: Hásztán nálunk nem mi füsüjük.*
- fütyög lóg: Hátul mék fütyög a kötő. Úgy lobogott, úty fütyögött az ingik. A bõjtot gyöngyösön tötték, ott hátul fütyögött.*
- füzző gyapjúzsínór; a lájbi összefüzésére és összekötözésére szolgál: A lájbinak a füzzője bõjtos.*
- füzzős gyapjúzsínórral ellátott: Szeretik, hoty füzzösön legyen.*
- gallér ~ gallër 1. Kragen, 2. a fersing vagy gaty a felső, kemény széle; ez fogja le a ráncokat: Ez a gallérja, ez a szedise.*
- gaty a bő vagy szűk szárú vászon láb- ravaló. Részei: 1. párkánya, 2. lábo- száro vagy gatyaszár, 3. gallérja, 4. hasitékja, 5. pálho, 6. ület (csak a bőgatyának), 7. kötője. — Ijen (ti. kékített) gatyájik vót s piros sùrc. Az öregrendüjek visélneg gatyát, mikor erőssen meleg van.*
- gatyagallér a gaty a felső, derékra ke- rülő részének a neve (l. gaty a)*
- gatyahasiték a gaty a elülső, kivágott része (l. gaty a).*
- gatyakötő ~ gatyakötő a gaty a párká- nyába húzott madzag (l. gaty a).*
- gatyapálha ~ gatyapálha a gaty a szá- rának összevarrásába betoldott vászondarab (l. gaty a).*
- gatyapárkány a gaty a szegélye a de- rékon, amelybe a gatyakötőt húz- zák (l. gaty a).*
- gatyauilet a bőgatyának a fenékrészébe betoldott négyzögalakú vászondarab (l. gaty a).*
- gatyaszár a gatyának az a része, amely- be az ember a két lábát dugja (l. gaty a).*
- gép varrógép: Cifra sùrc, kivárva kézzel zs géppel is.*
- gomb Knopf: A fijatloknak is és az öregeknek gomb (ti. a lájbin).*
- gombol ~ gomból knöpfen.*
- gombojig Knäuel: Nem mírsz nekem egy gombojigot?*
- gombos gombbal ellátott: A viselő gaty a gombos.*
- gombostü színes üvegféjű gombostü. N. A gombostüvel tűzik fel a legé- nyek a kalapra, a lányok meg a pártára a színes, nagy pillangót. — A kalapra hátul gombostüket tesz- nek. (Oldalt a kalapon bokréta,) hátul gombostü.*
- görbeszárú csizma a lábszár görbüle- téhez igazodó, szegő nélküli ke- ményszárú csizma.*
- gúnya ~ gunya alsó-, felsőruha: Tégy ide egy gúnyát alájo. Még nem hosz- ták vissza a civilgúnyát a kaszár- nyából.*
- gyapju Wolle: Fonok valami gyapjut ceftèrnek.*
- gyász fekete vagy sötét színű ruha: A gyászt letette, most pirossat is vesz.*
- gyászos sötét színű: Ez má gyászos- sab bagazija. Mikor ijen innep jött, vöttünk ijent, me ez barnáp, feke- téb, gyászossabb. Amejik nem piros, mind gyászos. Gyászosok ezek is, megvan neki a masszájo. Fekete a fõggye, gyászos, ha piross is a há- rász.*
- gyászos penděj sötét alapszínű pen- dely: Gyászos pendej zöd, barna, kik (ti, minden szín gyászos, a piros- sat kivéve.)*
- gyengül, gyengévé válik, elkopik: Mosòdig, gyengül, naty terét tàrt (ti. az ingváll).*
- gyócs Leinwald: Gyódsbul csinálóok neki èty kis fùrkóinget. Gyócs, vi- zesen leszedve.*
- gyönygy Perle: Ruháro (= kötényre) is csináltág gyöngyèl. Min kitördelõsz- tek a gyönygyök. A gyönygyönn átol nem menyen a sejem.*
- gyönygyözsbõjt gyönggyel ellátott bojt: A sapkábo gyönggyözsbõjtot, kö- tőbe-valót viseltek.*
- gyönygyvirágoz gyönggyvirágmintával díszít: (A hunyadi bujka ki volt) himezve, gyönggyvirágozva könyökig.*

gyűszűsziju derékra tett széles bőrv.

N. Ma már nem használják.

håjdamfåimn fedetlen fejjel: *Håjdamfåimn mennek, tiszta pirozsba. Pårtåt azutån tesznek* (16 éves korban).

håjogos azsúrserű mintával ellátott: *Håjogos szálvonás.*

håjogozs borsóhim azsúrserű himzés.

N. Lepedő szélébe és ingujj kötésebe varrják.

hårász gyapjúfonal: *A gyóccsåt mos-sák mek, hogy ne írje a hårászt, hogy ne ószicse. Hårászt vett, asztån nem került negyed annyiba.*

hårászkeszkenyő ~ *hårászkeszkenyő* gyapjúfonalból készített nagykendő (l. *natykeszkenő*): *Csak télem viselik a natykeszkenyőt, hårászkeszkenyőt.*

hårászozsbõt hárászból készített bojt (l. *keregbõt*). **N.** Az ingkötő végére teszik, és piros vagy fekete hárászból készítik.

hårászosing gyapjúfonallal kivarrt női ing: *It vadnak hårászosingek.*

harisnya posztónadrág. **N.** Csak fehér színű volt régebben, ma szürke is van. — *Télen a harisnyára nem kötöttek cifraszíjat.*

hasiték a lábravaló elülső, kivágott része, a *slicce* (l. *gatyá*).

håt Rücken (l. *ing*): *Hamaráb leráncolom a hátát s azutån az elejít így egymásro. Így leszedem eszet, s így a hátát s asztån a ujját.*

håtulvarratos csizma, amelynek a szárát hátul varrják össze. **N.** Nők viselik. — *Oldalvarattos van s håtulvarattos is van* (ti. női csizma).

håziposztó házilag szőtt posztó: *A viselõ háziposztó vót, vån vet szövet. hegyesóru csizma* a lábujjak felé elkeskenyedő alakú csizma.

himez színesen kivarrt (A hunyadi bujka ki volt) *himezve, gyöngyvirágozva könyökig.*

hintókerék vállfőminta.

hõlmi 1. általában ruhanemű, 2. apró háztartási cikkek összessége.

hõrdoz visel: *Mék hõrdosztá* (a cond-

rát) az örek *Sándor Ferenc Kovács. hõrgasharisnya* olyan posztónadrág, amelynek a két lábszár összevarrásába varrt zsinórja hátul, a fenék-részen *hõrgas vót* (= girbe-görbe).

hõrgos ~ *hõrgas* minta. **N.** Szilvماغgal és inyimával együtt használt lepedő- és ingujjaminta. Az ingujjba hárászból, a lepedőbe fehér pamutból varrják. — *Ez mek szilvماغos, hõrgas.*

hosszudërëku derékban hosszú: *Esz hosszudërëku, asz kûrtadërëku* (ing).

hosszuing nadrágba beköthető, hosszszüderëku ing: *Hosszuingbe ojan a legén, mind a lejån a fûrkos ingbe. hosszú mërëvaló* báránybõrből készített, hosszú, gazdagon hímzett ujjatlan női mellény: *Hosszu mërëvalót asszonyok és lejányok viseltek.*

hunyadi bujka díszesen kivarrt bujka. **N.** Ma főként piros és zöld selyemmel díszített gépi hímzésű a bujka, tulipános, rózsás mintával. A széle kereken, barackmaggal díszített. — *A hunyadi bujka fehér, pirosz, zõt szinnel himezve gyöngyvirágozva könyökig. A zsebek kifírázvo, az egész háto, dërëka kivárva.*

hûrbõl elvisel, elszaggat (l. *èlbitõl*): *Èl vam bitõlva, hûrbõlva* (a ruha). *hurok* (l. *urok*).

hurokõltés (l. *urokõtés*)

hõzentráger ~ *huzostróger* nadrágtartó: *Van huzostróger is, fõként a gyerekeknek.*

húzó a női lájbi belését bevonó rátét. **N.** Lájbin zöld, piros vagy mintás kázsmírszövetből; ingujja selyemből, bársonyból, illetőleg szövetből van.

in mintában a virág szárrésze

inas ~ *inás* olyan minta, amelyben *in* van: *Sárga inas.*

ing Hemd. Részei: 1. *gallérja*, 2. *kõtõje*, 3. *vållo*, 4. *úja* ~ *ujja*, 5. *pålha* ~ *pålho* ~ *pålha*, 6. *szegõje*, 7. *mánzsettájo* (ez nincs mindenik